

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ КІБЕРСУЇЦИДУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Лещенко О. Г.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-7190-2656
leon22a@ukr.net*

Тимчишин І. В.

*магістрант кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0002-9842-7004
ilyatymchishin@gmail.com*

Ключові слова: кіберсуїцид, Інтернет, соціально-педагогічна профілактика, підлітки, «групи смерті», самогубство, цифрове середовище, ризики.

У сучасних умовах цифровізації суспільства проблема профілактики кіберсуїциду серед підлітків залишається надзвичайно актуальною. Із поширенням цифрових технологій та активністю підлітків у віртуальному просторі ризик суїцидальних тенденцій посилюється через кібербулінг, низьку цифрову грамотність, доступ до шкідливої інформації та недостатню підтримку з боку дорослих. Кіберсуїцид як нове соціально-негативне явище становить реальну загрозу для психічного здоров'я та життя молоді, тому вимагає комплексного дослідження та раннього втручання.

У статті розглянуто сутність та зміст кіберсуїциду, його співвідношення з класичним поняттям суїциду, зокрема з урахуванням специфіки підліткового віку, чинники, що сприяють формуванню кіберсуїцидальної поведінки у підлітків. Проаналізовано зміст та засоби соціально-педагогічної профілактики кіберсуїциду серед підлітків як в Україні, так і за кордоном. Вітчизняні дослідження вказують на дефіцит системної роботи з учнівським контингентом, обмеженість цифрових ресурсів та практик, спрямованих саме на суїцидальні ризики, на відміну від кібербулінгу, насильства чи агресії. Європейські та американські практики профілактики кіберсуїциду мають ширший спектр: програми медико-психологічного скринінгу, онлайн-гарячі лінії підтримки, інтерактивні освітні курси з формування стійкості, цифрової безпеки, розвитку емоційної компетентності; робота мультидисциплінарних команд. Визначено, що в Україні велика увага приділяється шкільному освітньому середовищу, формам класних та позакласних заходів, вихованню цінностей, емпатії, формуванню безпечного середовища; а міжнародні моделі часто краще інтегровані із цифровими платформами, використовують аналітику для виявлення ризиків, мають сталі механізми реагування. Наведено результати опитування підлітків, спрямованого на виявлення тенденцій та чинників ризику схильності до кіберсуїциду.

DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE OF SOCIO-PEDAGOGICAL PREVENTION OF CYBERSUICIDE AMONG ADOLESCENTS

Leshchenko O. G.

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Special Education
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7190-2656
leon22a@ukr.net*

Tymchyshyn I. V.

*Master's Student at the Department of Social Pedagogy and Special Education
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0002-9842-7004
ilyatymchishin@gmail.com*

Key words: *cybersuicide, internet, socio-pedagogical prevention, adolescents, «death groups», suicide, digital environment, risks.*

In the current conditions of digitalization of society, the problem of preventing cybersuicide among adolescents remains extremely relevant. With the spread of digital technologies and the activity of adolescents in virtual space, the risk of suicidal tendencies increases due to cyberbullying, low digital literacy, access to harmful information and insufficient support from adults. Cybersuicide, as a new socially negative phenomenon, poses a real threat to the mental health and life of young people, therefore it requires comprehensive research and early intervention.

The article examines the essence and content of cybersuicide, its relationship with the classical concept of suicide, in particular taking into account the specifics of adolescence, factors contributing to the formation of cybersuicidal behavior in adolescents. The article analyzes the content and means of socio-pedagogical prevention of cybersuicide among adolescents both in Ukraine and abroad. Domestic studies indicate a lack of systematic work with the student contingent, limited digital resources and practices aimed specifically at suicidal risks, as opposed to cyberbullying, violence or aggression. European and American practices of cybersuicide prevention have a wider range: medical and psychological screening programs, online support hotlines, interactive educational courses on building resilience, digital safety, and developing emotional competence; the work of multidisciplinary teams. It was determined that in Ukraine, much attention is paid to school educational environments, forms of classroom and extracurricular activities, the upbringing of values, empathy, and the formation of a safe environment; and international models are often better integrated with digital platforms, use analytics to identify risks, and have stable response mechanisms. The results of a survey of adolescents aimed at identifying trends and risk factors for cybersuicide were presented.

Постановка проблеми. Зростання випадків суїцидів серед підлітків у 2025 р. стає серйозним викликом для суспільства та системи освіти. За даними Міністерства охорони здоров'я України та інших офіційних джерел, у 2024 р. в Україні реєструється близько 34,5 випадків дитячих самогубств на 100 тис населення. Ця статистика підтверджує серйозність проблеми, яка потре-

бує комплексної уваги від фахівців та суспільства. ВООЗ зауважує, що рівень суїцидів у світі серед молоді також залишається високим – понад 720 тис випадків на рік. Згідно зі Стратегією кібербезпеки України на 2021–2025 рр., затвердженою Указом Президента України № 447/2021 від 26 серпня 2021 р., кібербезпека є пріоритетом національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання суїциду досліджували вітчизняні вчені, серед яких – Ю. Асеева, Г. Колун, С. Котловий, Т. Кутова, І. Музиченко. Серед закордонних дослідників, які вивчали це питання, слід виділити А. Li, D. Jiao, R. Birbal та ін. Дослідження щодо кіберсуїциду, його профілактики проводили О. Білоус, В. Биков, К. Варивода, М. Ванда, Є. Гіденко, О. Калашник, В. Корнієнко, Т. Сахненко, М. Снітко, О. Федоренко.

Мета статті – розкрити особливості вітчизняного та закордонного досвіду щодо соціально-педагогічної профілактики кіберсуїциду серед підлітків.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для розуміння поняття «кіберсуїцид» ми маємо спочатку розглянути термін «суїцид». Суїцид (suicide) – це свідомо відмова людини від життя, пов'язана з діями, спрямованими на його припинення (І. Федосеева).

Кіберсуїцид, за визначенням Н. Бугайової, розглядається як різновид індивідуального або групового самогубства, вчиненого за допомогою Інтернет-ресурсів [2, с. 84]. Науковці Н. Нікон, О. Камінська зазначають що кіберсуїцид тісно пов'язаний із традиційним поняттям суїциду, проте він формується та проявляється у нових цифрових контекстах, що зумовлює специфічні ризики для підлітків. Тобто кіберсуїцид є сучасною формою суїциду, що набуває особливої актуальності у цифровому середовищі, який ми будемо розглядати крізь призму поняття «суїцид».

За дослідженнями вчених R. Birbal, A. Li, D. Jiao, кіберсуїцид розглядається як різновид самогубства, вчиненого за допомогою Інтернет-ресурсів, що характерно своєю анонімністю, тривалістю дій та впливом цифрових деструктивних спільнот, таких як «групи смерті». Вони наголошують, що кіберсуїцид пов'язаний зі складністю виявлення та доведення правопорушень, а також із високим психологічним і соціальним тиском на підлітків у мережі.

Відповідно до досліджень Г. Толочко та І. Лубінця, кіберсуїцид слід розглядати як частину загальної системи негативних соціально-психологічних явищ, пов'язаних із ризиками, які створює віртуальне середовище для підлітків [3, с. 177].

Для розуміння особливостей кіберсуїциду серед підлітків нам важливо розглянути специфіку розвитку дітей у підлітковому віці. Вікові межі підліткового періоду за дослідженням українських педагогів та психологів коливаються в межах від 10–11 до 17–18 років. Підлітковий вік характеризується інтенсивними фізіологічними, психологічними та соціальними змінами, що створюють передумови для формування особистості.

Підлітковий період характеризується складними психоемоційними станами, що впливають на когнітивну сферу та поведінку молодшої людини. Ці особливості підкреслюють необхідність комплексної підтримки підлітків для забезпечення їх гармонійного розвитку та запобігання психоемоційним труднощам [7, с. 110].

Проблема кіберсуїциду серед підлітків викликає особливе занепокоєння через високу уразливість цієї вікової групи, недостатній рівень соціальної підтримки та обмежену цифрову грамотність. Підлітки часто утримуються від звернення по допомогу через страх, сором чи психологічний тиск із боку «кураторів» груп смерті, що значно ускладнює проведення профілактичних заходів і вимагає комплексного підходу з боку педагогів та психологів.

Дослідник О. Вроно підкреслює, що одним із провідних чинників суїцидальної поведінки підлітків є почуття самотності, яке посилюється віртуалізацією сімейного спілкування. Відсутність живого емоційного контакту сприяє формуванню у дітей ізольованості, що підвищує ризики кіберсуїциду.

Як зазначає Б. Оранюк, депресивні та тривожні стани є важливими чинниками, які можуть супроводжувати аутодеструктивну поведінку, яка, зокрема, проявляється у формі кіберсуїциду [4, с. 286]. На думку науковиці, підлітковий вік також характеризується проявами алекситимії – складністю у розпізнаванні та вербалізації власних емоційних станів. Відсутність достатнього емоційного словника та труднощі у комунікації з оточенням створюють додаткове психоемоційне навантаження, яке часто залишається непоміченим дорослими, що підкреслює важливість активної підтримки підлітків соціальними педагогами для розвитку емоційної грамотності [4, с. 290].

Учені В. Андреєнкова та О. Берзіня відзначають, що емоційні індикатори депресивного стану у підлітків включають амбівалентність до життя, пригніченість, безнадійність, тривогу, безсоння та втрату задоволення. Ці прояви супроводжуються внутрішньою розгубленістю, агресією, почуттям провини і низькою самооцінкою. Особистісні риси, такі як високий рівень тривожності, вразливість та потреба в теплих стосунках, значною мірою впливають на схильність підлітків до ризикованих дій [1, с. 21].

Важливим аспектом небезпек у підлітковому віці, згідно з дослідниками О. Хомчук та Т. Пономаренко, є соціальні страхи та підвищена тривожність, які включають боязнь осуду, страх втрати статусу серед ровесників та страх публічних виступів. Ці емоції тісно пов'язані з формуванням самооцінки та можуть значно підсилювати суїцидальні думки.

Визначення проблем та передумов схильності до кіберсуїциду, з якими стикаються діти у підлітковому віці, потребує аналізу вітчизняного та закордонного досвіду профілактики кіберсуїциду серед підлітків.

Закордонний досвід соціально-педагогічної профілактики кіберсуїциду вказує на те, що профілактика є складовою частиною широких комплексних програм попередження суїцидальної поведінки серед молоді. Так, за даними ВООЗ, подібні програми вже впроваджено у 28 країнах світу [6, с. 221].

Основні заходи профілактики суїциду в країнах Європи та Америки включають освітні кампанії, міжвідомчу співпрацю, психолого-педагогічну підтримку, а також законодавче регулювання інформаційного простору. Наприклад, у Сполучених Штатах діє Закон «Children's Internet Protection Act» (CIPA) [9], який зобов'язує навчальні заклади впроваджувати фільтри для обмеження доступу неповнолітніх до шкідливого онлайн-контенту, зокрема до ресурсів, що вважаються порнографічними, образливими чи шкідливими для дітей та можуть провокувати суїцидальну поведінку [5, с. 147].

Велику роль у боротьбі з кіберзагрозами відіграють спеціалізовані органи та некомерційні організації. Наприклад, у США National White Collar Crime Center (NW3C) залучає до навчання правоохоронців для ефективного розслідування кіберзлочинів, у тому числі спрямованих проти дітей. Окрім того, діють програми підготовки фахівців із комп'ютерної криміналістики, які допомагають попереджати потенційні ризики та захищати молодь від шкідливого цифрового впливу [10].

Організація проводить навчальні курси, вебінари та тренінги для тисяч працівників правоохоронних органів, зокрема програму для мережі Internet Crimes Against Children (ICAC), що спеціалізується на захисті дітей від Інтернет-злочинів [10]. NW3C також розробляє аналітичні інструменти для підтримки розслідувань, проводить обмін інформацією між агентствами і допомагає у створенні доказової бази для судових процесів.

Неприбуткова організація «Jugendschutz.net» діє як спільний центр компетенції федерального уряду, земель та медіаорганів із питань захисту дітей та підлітків в Інтернеті. Основні її завдання: моніторинг Інтернет-контенту на предмет порушень законів про захист молоді, видалення про-суїцидного та іншого шкідливого контенту, співпраця з Інтернет-провайдерами та медіаресурсами, а також розроблення рекомендацій щодо етичного висвітлення теми суїцидів у ЗМІ. Організація також опікується тематикою сексуальної насильства у цифровому просторі, організовує гарячі лінії для повідомлень про нелегальний контент і тісно

співпрацює з міжнародними мережами, такими як INHOPE та INACH, для боротьби з онлайн-злочинами, що спрямовані проти дітей та молоді [11].

Дослідник R. Birbal визначив, що анонімність і безкарність в Інтернеті посилюють суїцидальні настрої, а також роль кібербулінгу і тролінгу як чинників ризику.

Успішність закордонних програм, організацій та законів пов'язана з наявністю довгострокової державної підтримки, чітких стратегій роботи з молоддю, виховання у неї цінності життя, розвитку критичного мислення та емоційної компетентності, що суттєво знижують уразливість до суїцидальних впливів.

В Україні соціально-педагогічна профілактика кіберсуїциду серед підлітків базується на ідеях формування моральності та духовності. На думку М. Сидоренко, важливо створити сприятливе середовище в родинах, школах і громадах, де молодь отримує психологічну підтримку та навчання безпечній взаємодії із цифровим світом, що зміцнюють емоційну стабільність, розвиток медіаграмотності та формування навичок контролю власної поведінки молоді для зниження у неї ризиків кіберсуїциду.

Вітчизняні дослідники І. Дорошенко та О. Калашник підкреслювали вплив формування у підлітків критичного ставлення до інформації, розвитку усвідомлення цінності життя та навичок адаптивної поведінки для профілактики кіберсуїциду. Особливу увагу вчені приділяли соціальній інтеграції підлітків через участь у позашкільній діяльності, творчих і волонтерських ініціативах, що знижують соціальну ізоляцію та формують почуття приналежності до спільноти [1, с. 33].

Визначення змісту та заходів профілактики кіберсуїциду серед підлітків потребує розуміння схильності стати жертвою кіберсуїциду. У зв'язку із цим нами було проведено дослідження схильності підлітків 7–11-х класів до кіберсуїциду на базі закладу загальної середньої освіти «Балабинський ліцей «Престиж». Метою дослідження було виявлення схильності підлітків до кіберсуїцидальної поведінки. Дослідження проводилося шляхом анонімного онлайн-опитування 61 учня 7–11-х класів. Отримані результати опитування ми представили у таблиці 1.

За результатами опитування було визначено такі тенденції:

1) чверть респондентів (24,6%) стикалися із суїцидальним контентом в Інтернеті; 37,7% учнів отримували образливі коментарі, водночас більшість (65,3%) указала, що завжди ігнорує негативні висловлювання;

2) 14,8% респондентів знають людей із суїцидальними намірами, а 1,6% учнів повідомили про власний подібний досвід;

Таблиця 1

Схильність підлітків до кіберсуїцидальної поведінки

№ з/п	Питання	Відповіді, у %			
		ніколи	інколи	часто	завжди
1	Відчуваю самотність в Інтернеті	50,8	45,9	3,3	0
2	Бачили суїцидальні пости в Інтернеті	75,4	24,6	0	0
3	Тебе ставлять під тиск через зовнішність або публікації	62,3	29,5	8,2	0
4	Отримували злі коментарі у соцмережах	60,7	37,7	1,6	0
5	Ігнорують образливі коментарі у соцмережах	10,7	8,3	14,7	65,3
6	Виявляли суїцидальні наміри ви або ваші близькі	83,6	14,8	1,6	0
7	Відчуваю емоційну стабільність	21,3	41	18,8	18,9
8	Часто звертаюся за допомогою через емоційний дискомфорт в Інтернеті	65,6	29,6	4,5	0
9	Чи є доброзичливою атмосфера під час навчання у школі?	3,2	54,1	37,7	4,9
10	Чи відчуваєте підтримку від учителів під час навчання?	4,9	14,8	36,1	44,3
11	Чи відчуваєте стрес чи тривогу під час виконання домашніх завдань?	24,6	29,5	32,8	13,1
12	Чи можете обговорити емоційні переживання з друзями?	24,6	11,5	31,5	32,4
13	Чи зверталися ви за допомогою до шкільного психолога/соціального педагога?	93,4	1,6	4,9	0
14	Чи здатні ви впоратися зі стресом та тривогою самостійно?	5,5	31,1	47,5	14,8
15	Чи хочете ви покинути навчання через відсутність підтримки з боку школи?	37,7	47,6	6,5	8,3
16	Чи спричиняє велике навантаження у школі у вас сильний стрес?	8,5	7,6	18,3	65,6
17	Чи відчуваєш ти після завершення навчального процесу втому?	8,2	39,3	25,8	26,7
18	Чи відчуваєш чи необхідність говорити про свої переживання з іншими?	29,5	27,9	29,5	13,1
19	Чи задоволені ви рівнем вашого психічного здоров'я?	8,2	32,8	39,3	19,7

3) водночас 65,6% респондентів ніколи не зверталися за допомогою через емоційний дискомфорт в Інтернеті. Також 93,4% учнів ніколи не зверталися до шкільного психолога або соціального педагога;

4) більшість учнів зазначила, що не відчуває емоційної стабільності під час взаємодії в Інтернеті (21,3% опитаних ніколи не відчувають стабільності, 41% учнів – іноді);

5) 65,6% учнів указали на навчальне навантаження як джерело сильного стресу, яке на них впливає; 32,8% респондентів часто та 13,1% учнів завжди переживають тривогу під час виконання домашніх завдань. До того ж 26,7% респондентів постійно, а ще 25,8% часто відчувають утому після навчання;

6) у спілкуванні з однолітками ситуація неоднозначна: 32,4% завжди можуть поділитися переживаннями з друзями, але 24,6% не мають такої можливості. Попри це 47,5% учнів часто та 14,8% респондентів завжди намагаються долати стрес самостійно;

7) 29,5% регулярно мають потребу говорити про власні переживання, при цьому не є задоволеними своїм психічним здоров'ям 19,7% опитаних, тоді як 39,3% учнів лише частково задоволені.

Отримані результати опитування вказують на потребу підлітків в увазі, розумінні їхніх переживань, підтримці з боку оточуючих, яку вони часто шукають у кіберпросторі, наражаючи періодично себе на небезпеку.

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Отже, прояв кіберсуїцидальних настроїв у підлітків значно посилюється впливом Інтернету, особливо у формі «груп смерті» та кібербулінгу, що робить соціально-педагогічну профілактику складним, але надзвичайно важливим напрямом роботи. Вітчизняний досвід профілактики акцентує увагу на формуванні морально-духовних цінностей, активній участі батьків, педагогів у створенні безпечного та підтримуючого середовища. Закордонний досвід демонструє мультисекторні програми, які поєднують освіту, психологічну підтримку, правоохоронні заходи та цифрові технології, що протидіють суїцидальному контенту, соціальному тиску та вирішують проблеми емоційної регуляції та психосоціальної підтримки підлітків.

Подальше наше дослідження буде спрямоване на розроблення та впровадження програми соціально-педагогічної профілактики кіберсуїциду серед підлітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Небезпечні квести для дітей: профілактика залучення. Методичні рекомендації / В.Л. Андрєєнкова та ін. Київ, 2017. С. 21–33. URL: <http://surl.li/dvuw>
2. Бугайова Н.М. Особливості розвитку суїцидальної поведінки у періоди вікових криз. *Актуальні проблеми психології*. Київ, 2016. С. 83–93. URL: <http://surl.li/difrs>
3. Лубінець І.Г., Толочко Г.В. Кіберсуїцид серед неповнолітніх: стан, тенденції, шляхи запобігання. 2019. С. 176–179. URL: <http://surl.li/dhyxm>
4. Оранюк Б.Ю. Вікові особливості підлітків у контексті формування інформаційної культури в мережевому спілкуванні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 1(55). С. 283–291. URL: <https://surl.li/rubyhb>
5. Ортинська Н.В. Деструктивний вплив Інтернету на неповнолітнього. *ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні* : збірник матеріалів II міжнародної конференції, м. Львів, 17 листопада 2017 р. Львів : Львівська політехніка, 2017. С. 142–148. URL: <https://surl.li/hytiea>
6. Павленко С.О. Тактика запобігання доведенню неповнолітніх до самогубств через соціальні мережі (Інтернет-спільноти): сучасні реалії та зарубіжний досвід. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 217–225. URL: <https://surl.li/bluwzr>
7. Хомчук О.П., Пономаренко Т.І. Особливості психоемоційних станів підлітків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Психологія»*. 2024. Вип. 1. С. 109–112. URL: <https://surl.li/jvapue>
8. Швець Д.В., Федоренко О.І., Доценко В.В. Методичні рекомендації щодо формування безпечної поведінки дітей у соціальних мережах. Харків : ХНУВС, 2021. 45 с. URL: <http://surl.li/llqwj>
9. Law «Children's Internet Protection Act». URL: www.fcc.gov/consumers/guides/childrens-internet-protection-act
10. National White Collar Crime Center (NW3C). URL: www.nw3c.org
11. Jugendschutz. URL: www.jugendschutz.net

REFERENCES

1. Andrieienkova, V.L., Berzinia, O.O., Doroshenko, I.A., & Kalashnyk, O.A. (2017). Dangerous quests for children: Prevention of involvement. Methodical recommendations (pp. 24–33). Kyiv. <http://surl.li/dvuw>
2. Buhaieva, N.M. (2016). Peculiarities of the development of suicidal behavior during age crises. *Actual Problems of Psychology*, 83–93. <http://surl.li/difrs>
3. Lubinets, I.H., & Tolochko, H.V. (2019). Cybersuicide among minors: State, trends, ways of prevention. pp. 176–179. <http://surl.li/dhyxm>
4. Oraniuk, B.Yu. (2016). Age characteristics of adolescents in the context of forming information culture in online communication. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 1(55), pp. 283–291. <https://surl.li/rubyhb>
5. Ortynska, N.V. (2017). Destructive influence of the Internet on minors. In *IT Law: Problems and Prospects of Development in Ukraine*: Proceedings of the 2nd International Conference, November 17, 2017, Lviv (pp. 142–148). Lviv: Publishing House of Lviv Polytechnic National University. <https://surl.li/hytiea>
6. Pavlenko, S.O. (2018). Tactics of preventing minors from being driven to suicide through social networks (online communities): Current realities and foreign experience. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 11, pp. 217–225. <https://surl.li/bluwzr>
7. Khomchuk, O.P., & Ponomarenko, T.I. (2024). Features of psycho-emotional states of adolescents. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Psychology*, 1, pp. 109–112. <https://surl.li/jvapue>
8. Shvets, D.V., Fedorenko, O.I., & Dotsenko, V.V. (2021). Methodical recommendations on forming safe behavior of children in social networks (45 pp.). Kharkiv: KhNUVS. <http://surl.li/llqwj>
9. Children's Internet Protection Act, Pub. L. No. 106–554, 114 Stat. 2763 (2000). <https://www.fcc.gov/consumers/guides/childrens-internet-protection-act>
10. National White Collar Crime Center. (n.d.). <https://www.nw3c.org/>
11. Jugendschutz (n.d.). <https://www.jugendschutz.net/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 17.09.2025

Дата публікації: 20.10.2025